

MEĐUNARODNI ZNAKSTVENI SKUP O ABORTUSU INTERDISCIPLINARNO

Organizatori

Fakultet filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani

Facoltà di diritto canonico della Pontificia Università Gregoriana

Sadržaj

1. Religije o abortusu

KOTEL DADON / Judaizam o abortusu _____	7
IVAN ANDRIJANIĆ / Pobačaj u brahmanističkoj tradiciji _____	9
MEVLUDI ARSLANI / Islamski pogled na abortus _____	10
IVICA MUSA / Između biološkog i društvenog rođenja: (Ne)zaštićenost (nerođene) djece u kulturama antičkog svijeta _____	12
ANTO MIŠIĆ, IVAN ANTUNOVIĆ / Ranokršćanski stav o pobačaju (abortusu) _____	14
MIKOLAJ MARTINJAK / Abortus: Gnostička dogma _____	15

2. Filozofija o abortusu

DANIEL MIŠČIN / Emmanuel Levinas i vrednota života _____	16
IVAN ŠESTAK / Robert Spaemann: filozof u obrani života _____	17
INES SKELAC, IVAN KOPREK / M. Scheler i B. Hellinger o mjestu i posljedicama abortusa u “poretku ljubavi” _____	18
IVAN ČULO / Suvremene devijacije shvaćanja ljudskih prava u kontekstu njihova nastanka i izvornoga značenja _____	20

3. Pravo o abortusu

- IVAN BRANIMIR PAVIČIĆ** / Pravni osvrt na odluku Vrhovnog suda SAD-a u predmetu Dobbs _____ **21**
- ANITA BLAGOJEVIĆ, IVANA TUČAK** / Pravo na pobačaj i (ne)mogući utjecaji odluke DOBBS na suvremene pravne trendove _____ **23**
- ALAN MODRIĆ** / Kanonsko–pravna normativa abortusa _____ **24**

4. Psihologija i psihoterapija o abortusu

- IVAN PLATOVNJAK** / Emotional and spiritual healing after abortion _____ **26**
- ANTUN VOLENIK** / Preživljeni pobačaj, studija slučaja _____ **27**
- ERIK BREZOVAC** / Društvo i pobačaj — ideologije, vrijednosti i polarizacija _____ **28**
- TOMAŽ MIKUŠ** / Rachel's Vineyard Retreats _____ **30**

5. Bioetika o abortusu

- LUKA JANEŠ** / Abortus života ili pobačaj smrti? Integrativno–bioetički osvrt _____ **31**
- MARIJANA KOLEDNJAK** / Religija, moral i politika: rasprava o pobačaju _____ **32**
- SUZANA VULETIĆ** / Bioetička prosudba farmakološkog pobačaja interceptiva i kontragestativa _____ **34**
- DAMIR ŠEHIĆ** / Moralno–bioetička perspektiva pobačaja. Ljudski život “na rubu zakona” _____ **35**

Program

Četvrtak, 27. listopada 2022.

09.30 — 09.35	Pozdravni govor	
09.35 — 10.05	<i>Pozvano predavanje Kotel Dadon</i>	Judaizam o abortusu
10.05 — 10.55	Religije o abortusu	
	<i>Ivan Andrijanić</i>	Pobačaj u brahmanističkoj tradiciji
	<i>Mevludi Arslani</i>	Islamski pogled na abortus
	<i>Ivica Musa</i>	Između biološkoga i društvenoga rođenja: (Ne) zaštićenost (nerođene) djece u kulturama antičkog svijeta
	<i>Anto Mišić, Ivan Antunović</i>	Ranokršćanski stav o pobačaju (abortusu)
	<i>Mikolaj Martinjak</i>	Abortus: gnostička dogma
10.55 — 11.10	Rasprava	
11.10 — 11.30	Pauza	
11.30 — 12.10	Filozofija o abortusu	
	<i>Daniel Miščin</i>	Emmanuel Levinas i vrednota života
	<i>Ivan Šestak</i>	Robert Spaemann: filozof u obrani života
	<i>Ivan Koprek / Ines Skelac</i>	M. Scheler i B. Hellinger o mjestu i posljedicama abortusa u “poretku ljubavi”
	<i>Ivan Čulo</i>	Suvremene devijacije shvaćanja ljudskih prava u kontekstu njihova nastanka i izvornoga značenja

Međunarodni znanstveni skup „O abortusu interdisciplinarno“

12.10 — 12.40	Pravo o abortusu	
	<i>Ivan Branimir Pavičić</i>	Pravni osvrt na odluku Vrhovnog suda SAD-a u predmetu Dobbs
	<i>Anita Blagojević i Ivana Tucak</i>	Pravo na pobačaj i (ne)mogući utjecaji odluke DOBBS na suvremene pravne trendove
	<i>Alan Modrić</i>	Kanonsko-pravna normativa abortusa
12.40 — 12.55	Diskusija	
12.55 — 13.45	Pauza za ručak	
13.45 — 14.25	Psihologija i psihoterapija o abortusu	
	<i>Ivan Plavotnjak</i>	Emotional and spiritual healing after abortion
	<i>Antun Volenik</i>	Preživljeni pobačaj, studija slučaja
	<i>Erik Brezovec</i>	Društvo i pobačaj — ideologije, vrijednosti i polarizacija
	<i>Tomaž Mikuš</i>	Rachel's Vineyard Retreats
13.25 — 15.05	Bioetika o abortusu	
	<i>Luka Janeš</i>	Abortus života ili pobačaj smrti? Integrativno–bioetički osvrt
	<i>Marijana Kolednjak</i>	Religija, moral i politika: rasprava o pobačaju
	<i>Suzana Vuletić</i>	Bioetička prosudba farmakološkoga pobačaja interceptiva i kontragestativa
	<i>Damir Šehić</i>	Moralno-bioetička perspektiva pobačaja — ljudski život „na rubu zakona“
14.05 — 15.30	Rasprava i zatvaranje simpozija	

---

1. Religije o abortusu

Pozvano predavanje

KOTEL DADON

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Glavni rabin Židovske vjerske zajednice Bet Israel u Hrvatskoj

Judaizam o abortusu

Nakon odluke Vrhovnog suda da opozove dopuštenje pobačaja, situacija u SAD-u je uzavrela. Svijet također s velikim zanimanjem prati dramu koja razdire američko društvo.

Pitanje pobačaja vrlo je osjetljivo i kontroverzno, postavlja pitanja i ukazuje na dileme na mnogim vrlo različitim poljima među kojima su medicinsko, filozofsko, psihološko, društveno, demografsko, moralno, političko, zakonsko i vjersko. Pitanje je to o kojem se često raspravlja u javnosti diljem svijeta te kojim se bave različiti narodi, kulture i religije.

U drevnome svijetu većina se religija i zakonodavaca suprotstavljala pobačaju. Stav kršćanstva po ovoj me pitanju dobro je poznat — ono potpuno odbacuje pobačaj od trenutka začeća, pa i u situacijama

u kojima nastavak trudnoće predstavlja izravnu opasnost za život žene. Čak i slavna liječnička prisega liječnika obvezuje da se suzdrži od pružanja pomoći ženi da pobaci fetus.

U ovome izlaganju razmatrat će se status pobačaja iz perspektive judaizma. Analizirat će se različiti židovski izvori koji se bave pitanjem pobačaja, od pisane do usmene Tore, koja uključuju literaturu Talmuda, Mišne, Midraša te rabinsku literaturu.

Osim teoretske i analitičke rasprave apstraktnih principa koji čine osnove pitanja pobačaja, obratit će se pozornost i na praktični aspekt, na stav židovskog zakona u raznim slučajevima pobačaja. Razmatrat će se slučajevi u kojima je pobačaj povezan s majkom, kao što su slučajevi kada je trudnoćom izravno ugrožen majčin život ili neizravno kada je ranija majčina bolest, bilo tjelesna ili duševna, pogoršana trudnoćom.

Osim toga, analizirat će se i situacije kada su uzroci pobačaja povezani s fetusom, na primjer malformacije ploda koje mogu biti uzrokovane majčinim zdravstvenim stanjem ili nasljednom bolešću samoga fetusa.

U izlaganju će se promišljati o slučajevima kada je pobačaj uzrokovan vanjskim čimbenicima, na primjer socioekonomskom situacijom, silovanjem, prostitucijom ili incestom.

Konačno, osvrnut će se i na pitanje pobačaja za vrijeme holokausta, nakon što su nacisti propisali smrtnu kaznu za ženu koja učini pobačaj. Razmotrit će se halahička pitanja koja su trudnice postavljale rabinima o dopuštenosti pobačaja fetusa s ciljem očuvanja života majke.

IVAN ANDRIJANIĆ*Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu***Pobačaj u brahmanističkoj tradiciji**

Pitanjem pobačaja bavila se tradicionalna brahmanistička (hinduistička) etika, a posebice sveto i svjetovno pravo. Ovo će se izlaganje usredotočiti na namjerno izazvan pobačaj, a ne na pitanje obredne čistoće nakon spontanoga pobačaja čime su se također bavile dharmasāstre, brahmanistički priručnici svetoga i svjetovnoga prava. Također, težište izlaganja neće biti na suvremenoj južnoj Aziji, već na tradicionalnim tekstovnim izvorima klasičnoga brahmanizma (hinduizma). Prvo se ukratko objašnjava kako se u brahmanizmu gleda na „osobnost“ zametka i na pitanje kada u njega ulazi život. Iz najstarijih upaniṣadskih izvora (usp. Brhadāraṇyaka–upaniṣad 6,6; Chāndogya–upaniṣad 5,9.1 ili Aitareya–upaniṣad 2,5) može se razabrati da je život otpočetka prisutan u zametku, a klasični medicinski priručnik Caraka–saṃhitā (između 2. st. pr. Kr. i 3. st.) izravno opisuje silazak osobne duše (jīva) u zametak u trenutku začeca (Caraka–saṃhitā 3,3). Drugačija tradicija čuva se u mlađem upaniṣadskom tekstu Garbha–upaniṣad (2.–3. st.) prema kojoj život u plodu započinje tek u sedmom mjesecu trudnoće. Čini se da različiti pogledi na začetak života nisu imali utjecaja na tradiciju dharmasāstra prema kojoj se namjerno izazvani pobačaj uvijek svrstava među najteže prijestupe, bez obzira kad se obavlja. Pitanje kada život u zametku nastaje nigdje se tamo ne propituje niti se eksplicitno dovodi u vezu s vremenom pobačaja. Iako se o prijestupu pobačaja razmjerno rijetko raspravlja, razni pravni tekstovi mu na različite načine pristupaju: s jedne strane u okviru katalogiziranja i hijerarhiziranja prijestupa, a s druge strane sredstvima njihovih okajanja i propisivanjem kazne. Uz dharmasāstre, također se ukratko, sustavno i sintetički, pokazuje na koji se način pobačaj obrađuje i u drugim djelima brahmanističke književnosti, od upaniṣadi pa do sanskrtskih epova i purāṇa.

MEVLUDI ARSLANI

Islamska zajednica u Hrvatskoj

Islamski pogled na abortus

U islamu, kao i u drugim monoteističkim religijama, ljudski život je najveći Božji dar stoga i ima zaseban i veliki značaj. Vrijednost i svetost života naglašena je u mnogobrojnim kur'anskim ajetima/recima i hadisima/izrekama Poslanika islama Muhammeda a.s. Budući da je ljudski život dar od Boga, on je svet, što znači da čovjek ne može raspolagati životima drugih ljudi niti ima neograničeno pravo nad svojim životom. Zapravo, život je Božanska vrijednost koja je u amanet (čuvanju) povjerena samo čovjeku i čovjek će za život odgovarati pred Bogom, Koji je izvor života — Živi i Vječni.

Kada je riječ o početku ljudskoga života, islamski su pravници vrlo opširno raspravljali o tomu i došli su do konsenzusa da ljudski život počinje začećem i da je embrio/fetus osoba od trenutka začeća. Ovaj stav temelje na kur'anском i sunnetskom narativu da se duša udahnjuje nakon tri faze razvoja ploda (fetusa) u majčinoj utrobi, tj. nakon nutfeta (kapi sjemena), 'aleke (ugruška) i mudge (grude mesa), odnosno nakon 120 dana, tj. četiri mjeseca.

Što se namjernoga pobačaja tiče, časni Kur'an, kao prvi izvor islamskoga prava, ne govori izravno o tomu. Pobačaj je pravno pitanje o kojemu govore Poslanikovi hadisi te islamski znanstvenici i pravnici. Prilikom definiranja stava o pobačaju, islamski pravnici prave razliku između namjernoga pobačaja prije i nakon udahnuća duše meleka/andjela u fetus. Kada je u pitanju namjerni pobačaj nakon udahnuća duše u fetus, tj. nakon što fetus navršši 120 dana, oni se jednoglasno slažu da je to strogo zabranjeno (haram), jer na fetus gledaju kao na ljudsko biće. U tom smislu govore i hadis Poslanika a.s. u kojem on govori da svaka osoba provede u majčinom trbuhu četrdeset dana kao kap sjemena, zatim isto toliko

kao ugrušak, a zatim isti broj dana kao komad mesa, zatim Allah dž.š. pošalje meleka kojem naredi da zapiše četiri sudbine: (djetetovo) djelo, opskrbu, rok života i hoće li biti sretan ili nesretan, a zatim se u njega udahne duša. Konsenzusom ranijih i suvremenih islamskih znanstvenika, abortus nakon ovoga stadija je ravan ubojstvu čovjeka, kada postaje stroga zabrana, poput ubojstva nakon rođenja, osim u slučaju kada pouzdani liječnički nalazi pokazuju da je život majke ugrožen nastavkom trudnoće ili ako se utvrdi da je u maternici nastupila smrt ploda.

S druge pak strane, što se tiče pitanja abortusa prije udahnuća duše, islamski znanstvenici dopuštaju prekid trudnoće u tom stadiju i to pod određenim uvjetima koji su u islamskoj jurisprudenciji točno definirani i isti su kao i nakon udahnuća duše. Stoga, prekid trudnoće u ovome stadiju je dopušten u slučaju kada je medicinski utvrđena teža invalidnost djeteta koja će otežati život njemu i njegovoj obitelji, sukladno islamskom pravilu „Šteta se otklanja sukladno mogućnostima“, ili ako je ugrožen život majke, s time da to treba potvrditi pouzdani liječnički tim. Na temelju navedenog proizlazi da je u osnovi namjerni prekid trudnoće strogo zabranjen (haram) i da se grijeh počinjenja povećava kako se životni vijek začelog djeteta produžava.

IVICA MUSA

Hrvatska pokrajina Družbe Isusove

Između biološkog i društvenog rođenja: (Ne)zaštićenost (nerođene) djece u kulturama antičkog svijeta

Kulture antičkog svijeta, njihova temeljita organizacija društva, stanje duha i misaoni dometi oduvijek su bili mjera i izazov nastavljačima antičke civilizacije, posebno kršćanskom Zapadu.

Odnos prema obitelji, osobito prema ljudskoj seksualnosti, je jedna od točaka značajnog nerazumijevanja i razlaza klasične antičke kulture i nastupajuće kršćanske civilizacije čiji su pogledi na seksualnost i plodnost, kao i odnos prema djeci i općenito prema karakteru bračne sveze, utemeljeni na drugačijoj paradigmi. Suvremene polemike oko pobačaja su refleksi želje da se potvrdi ili ograniči/zaniječe doseg te judeo-kršćanske paradigme. No, što je bila pretpostavka promišljanja te pravnog i etičkog normiranja navedenih tema u antičko vrijeme?

Izlaganjem se žele naznačiti neki pristupni vidici razumijevanja svijeta antičkih kultura u susretu s fenomenom ljudskoga života koji nastaje. Zanimanje za tako važan događaj kako u životu pojedinaca tako i za cjelinu društva nesumnjivo je bio važan i naraštajima drevnih civilizacija. Kao i u svemu, oni su stremili da i to uredi u duhu *civitas*-a, promišljenog i konsenzualnog zahvata u životna događanja koja ih distingviraju od svijeta barbara. Duljina i dinamika trajanja drevnih civilizacija ne daje jednoznačan i za sve epohe jasan uvid u prakse, društveno mnijenje, pravne propise i etički senzibilitet ljudi u odnosu na začecje, rođenje, kontracepciju, pobačaj, infanticid već rođene djece ili čak žrtvovanje novorođene djece u nekih epohama i kultovima.

Stoga je i cilj ovoga izlaganja pokušaj skiciranja civilizacijskih, pravnih i religijskih okvira razumijevanja i prakse antičkih društava unutar kojih su odobravali jedne prakse, limitirali druge, zabranjivali treće; držeci sve navedeno u perspektivi ravnoteže društvenih potreba, državne urgentnosti pa i raspoloženja javnog mnijenja. Razvoj filozofije kod Grka će postaviti etičke upite koji će postupno utjecati i na stavove elita, ali i na povećani senzibilitet šire javnosti što će postupno dovesti i do pozitivnih pravnih propisa kojima se ograničavaju različite prakse prekida trudnoće ili infanticida sve do određenih zabrana. Zasebna je tema koliko je ovdje bio važan utjecaj humanijih struja u helenističkoj filozofiji ili, još presudnije, utjecaj kršćanskog morala.

Upit o (ne)zaštićenosti djece u antičkom svijetu bi se mogao zaključiti komparacijom s cjelokupnim pitanjem poimanja ljudske osobe, njezinih prava i zasebnosti. Neotuđivost ljudskih prava u antičkom svijetu je, u najboljem slučaju, relacijska, društvena vrijednost, bez "metafizičkog" temelja te stoga ni tretman djece nije nikada imao neupitnu, neprelaznu liniju koja se ne dovodi u pitanje. Obveza osmišljavanja i osiguravanja tog osnovnog praga zaštite je ostavljeno baštinicima antičkih civilizacija, među kojima se uvrštava i suvremena zapadna civilizacija koja je, kako svjedočimo, iznova dramatski pozvana obraniti standarde ljudskih prava; i odraslih i (nerođene) djece.

ANTO MIŠIĆ, IVAN ANTUNOVIĆ

Fakultet filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Ranokršćanski stav o pobačaju (abortusu)

Izlaskom kršćanstva iz Palestine, vrlo izolirane sredine, u područje Mediterana koje je tada bilo ujedinjeno grčkom kulturom i rimskom državom (pravom), kršćanstvo se susrelo s mnogim poteškoćama. Premda je Rimsko Carstvo bilo prilično tolerantno društvo, osobito u religijskom pogledu, kršćanstvo se susrelo s mnoštvom njemu neprihvatljivih religijskih i etičkih stavova i moralnih ponašanja, poput politeizma, moralnog liberalizma pa i odnosa prema pobačaju i čedomorstvu koji su u antičko vrijeme bili česti i društveno prihvatljivi. Kršćanstvo, od svojih početaka, ima jasan stav o abortusu kao ubojstvu i smrtnom grijehu, smatrajući da je fetus od svoga začeca živo ljudsko biće, stoga je za kršćane svojevljni prekid trudnoće moralno neprihvatljiv i smrtni grijeh. Već u najranijoj kršćanskoj književnosti (Didahè, 15–17; i Barnabinoj poslanici 19–20) pobačaj je označen kao „put smrti“, kršćanima neprihvatljiv jer se protivni ljubavi prema bližnjemu i uništava Božje stvorenje. Osuđuju se svi koji sudjeluju u pobačaju. Apologetski pisci drugoga stoljeća svoje protivljenje abortusu opravdavaju kršćanskim poštivanjem ljudskoga života (Atanagora, Legatio 35; Minucije Feliks, Octavius, 30,2). Tertulijan naglašava da se Božja zapovijed „ne ubij“ jednako odnosi na rođeno i nerođeno dijete (Apogeticum 9,8; De exhort. cast. 12,5). Jasnu osudu abortusa nalazimo i kod mnogih drugih ranokršćanskih pisaca koji ga izjednačuju s ubojstvom (Klement Al., Strom. 2,18; Paed. II, 10, 96, 1; Bazilije, Ep. 188,2; Ambrozije, Ep. 60,1; Augustin, De nuptiis et concupiscentia, I, 15,17 i mnogi drugi). Pobačaj su osudili koncilski dokumenti i redovito crkveno učiteljstvo.

MIKOLAJ MARTINJAK

Fakultet filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Abortus: Gnostička dogma

Gnosticizam je u znanstvenim krugovima promatran kao fenomen koji je razdvajao ljude na grupacije i nudio spasenje preko spoznaje, odnosno znanja. U modernim se istraživanjima gnosticizam promatra kao produkt određenih mišljenja i usmjerenja, religijskih ideja. Posljednjih nekoliko godina sve je više studija o interpretacijama gnosticizma gdje je on predstavljan kao škola života, pa čak i neka vrsta alternativne filozofije, koja daje odgovore na temeljna čovjekova pitanja. Rijetke su studije koje se bave pojedinačnim komponentama gnosticizma, kao što je njegova kozmologija odnosno kozmogonija. Ipak, upravo u poblížem promatranju kozmogonije, odnosno događaja vezanih uz eon pod nazivom Sofija, možemo pronaći smjernice ili nacрте za individualizam koji vodi do odbacivanja (abortusa). U tim kozmologijama radi se naravno o metafizičkom „abortusu“, no on itekako postaje temelj za današnje probleme postmodernizma.

Odbacivanje (abortus) je u gnostičkom tumačenju prvenstveno vezano uz materiju i nesavršenost odnosno ishitrenost Sofijine želje da djeluje sama i bez partnera. Sofija odbacuje (abortira) ono što je proizašlo iz njezine želje jer shvaća da se radi o nečemu nesavršenom i pogrešnom. O nečemu što je odvaja od vrhovne stvarnosti i priječi joj povratak. U gnostičkoj kozmogoniji Sofijino djelovanje je pod velom ili u sjeni koja predstavlja neznanje ili nedostatak. Glavni naglasak ipak treba staviti na događaje koji slijede u kozmogonijskim mitovima, a oni uključuju angažiranost cijeloga božanskog poretka, odnosno eona i emanacije, u vraćanje reda u nered i nesavršenost koji je proizašao iz Sofijina djelovanja. Treba istaknuti da njezini postupci, iako individualni, imaju velike posljedice na cjelokupnu stvarnost, posebice materijalnu, te u sebi nužno sadržavaju restitutivne i soteriološke elemente koji su jedino mogući uz pomoć drugih odnosno svih sudionika.

---

2. Filozofija o abortusu

DANIEL MIŠČIN

Fakultet filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Emmanuel Levinas i vrednota života

Ogled se bavi propitivanjem temeljne hipoteze: u temelju Levinasove ideje Drugoga i njegova mjesta u ontologiji i etici, nalazi se krivnja nadživjeloga. Ta ideja obilježila je misao židovskih filozofa i teologa nakon holokausta. No, krivnja nadživjeloga u filozofskoj misli Emmanuela Levinasa nije samo elegična, već i ima pozitivno usmjerenje. Iz nje se rađa odgovornost za drugoga i briga za njegovu sudbinu, osobito u smislu osiguravanja temeljnog prava, tj. prava na život. Ta temeljna misao obilježila je čitav Levinasov opus i sve njegove misaone stadije, a upravo se iz nje, kako se čini, izvodi i temeljna zapovijed koja se, prema Levinasu, može iščitati s lica drugoga. Ona glasi: “Nemoj me ubiti”. Stoga je osobito izazovno analizirati njegov odnos prema vrednoti života upravo pod tim vidikom, kako primjerice u Levinasovim Talmudskim čitanjima ili pariškim predavanjima o smrti iz ak. god 1975./76. tako i u njegovu glavnom djelu *Totalitet i beskonačno*. To djelo završava diskursom o dobroti, neodvojivoj od vrednote života.

IVAN ŠESTAK

Fakultet filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Robert Spaemann: filozof u obrani života

Robert Spaemann (1927.–2018.) je kao njemački filozof svojevremeno pripadao samome vrhu europske duhovne elite. Pedeset je godina svojom prodornom mišlju, kroz knjige i članke, u novinama i televizijskim raspravama bio prisutan u javnosti. Njegova su djela prevedena na čak 14 svjetskih jezika, također i na kineski! Premda su ga neki zbog njegove kršćanske tradicije smatrali reakcionarnim i kontroverznim, ipak mu to nije smetalo da primi mnoga inozemna i njemačka priznanja i nagrade, pa i počasne doktorate nekih renomiranih sveučilišta. Vrlo je odrješito zastupao: „Ohne Gott bricht das Denken zusammen.“ Pod tim je vidikom Spaemann mnoge moderne nazore na svijet dovodio do njihovih unutarnjih proturječnosti, a time i do neprihvatljivosti. Pozornost je privlačio svojim promišljanjima o filozofiji prirode, teodiceji, političkoj filozofiji, antropologiji, a među etičkim temama osobito mjesto zauzima govor o europskim vrijednostima, atomskom naoružanju, genskoj manipulaciji, umjetnoj oplodnji, eutanaziji i abortusu. Upravo je R. Spaemann kao nijedan drugi filozof, i to upravo baš kao filozof, strastveno branio pravo nerođene djece na život. Osobito je to došlo do izražaja u nekoliko navrata u Njemačkoj u sklopu rasprava o sudjelovanju ili nesudjelovanju Katoličke crkve u procesu savjetovanja žena koje su namjeravale učiniti abortus te izdavanja tzv. „Beratungsschein-a“. Njegova se argumentacija o nedopustivosti abortusa temelji na dostojanstvu ljudske osobe od njezina začeca pa do naravne smrti.

INES SKELAC, IVAN KOPREK

Fakultet filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

M. Scheler i B. Hellinger o mjestu i posljedicama abortusa u “poretku ljubavi”

Max Scheler, njemački filozof fenomenološke orijentacije s početka XX. stoljeća, tvrdio je da je sve čovjekovo djelovanje temeljeno na ljubavi. Ideja ispravnog i istinskog „poretka ljubavi“ postoji objektivno, neovisno o čovjeku. To možemo samo prepoznati i prihvatiti, ali ne možemo promijeniti. U tom smislu je protivno „poretku ljubavi“ nekome uskratiti mogućnost postojanja. Zato Scheler ističe kako je dijete posebno biće u odnosu na majku već prije rođenja te se majčina svijest o tome očituje u njezinoj želji da ga zaštiti, makar to značilo i žrtvovanje sebe.

Koncept „poretka (poredaka) ljubavi“ koristi i njemački psihoterapeut Bert Hellinger. Poput Schelera, i Hellinger ističe da je uvjerenje da je ljubav slobodna i nepredvidiva pogrešno te da ljubav slijedi pravila i poretke koji postoje neovisno o našim željama, makar su ti poretki ponekad skriveni. U svom praktičnom radu s klijentima Hellinger je nebrojeno puta ukazivao na skrivene obrasce koji omogućuju da se oslobodi ljubav.

U psihoterapiji je poznato da osobna traumatska iskustva mogu dovesti do fizičkih i mentalnih poremećaja, posebno ako su potisnuta i nisu prorađena. Hellinger govori kako takve traume nemaju utjecaja samo na pojedinca koji ih je doživio, nego na cijeli sustav kojem pripada. Temeljni takav sustav kojem svi pripadamo i ne možemo prestati pripadati jest obitelj. Jedno od temeljnih načela Hellingerove teorije čini „načelo pripadanja“: svi imaju pravo pripadati i ako je netko isključen to dovodi u neravnotežu cijeli sustav jer je time narušen „poredak ljubavi“. Na način na koji pripadaju živi, pripadaju i mrtvi, a to uključuje i nerođenu i abortiranu djecu. U tom smislu Hellinger ističe da abortus sa sistemskog stajališta moramo

promatrati u odnosu na njegove posljedice. On uvijek čini dubok rez i za ženu i za muškarca. Naime, abortusom žena koja je u partnerskom odnosu ne samo da abortira dijete, nego abortira i partnera. Stoga veze u kojima je učinjen abortus često dovode do raskida. Jednako tako Hellinger ističe kako je važno raskinuti s iluzijom da se nešto učinjeno može izbrisati ili zaboraviti. Ta je predodžba veoma raširena upravo kod abortusa, gdje se često misli da je stvar time „završena“ i da se može nastaviti živjeti dalje kao da se ništa nije dogodilo. No, čin abortusa ima posljedice za cijeli život, kako pojedinca, tako i obitelji, i može uvelike utjecati na njegovu daljnju kvalitetu. Stoga je odluka o abortusu, jer narušava „poredak ljubavi“, vrlo ozbiljna odluka s ozbiljnim i dalekosežnim posljedicama.

IVAN ČULO

Fakultet filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Suvremene devijacije shvaćanja ljudskih prava u kontekstu njihova nastanka i izvornoga značenja

Današnji diskurs o ljudskim pravima, često sveden na navijački *pro* ili *contra*, iznjedrio je mnogo djela o ljudskim pravima zvučna naslova i prijeporna sadržaja te je uglavnom izostalo ozbiljno sučeljavanje s pravnim, filozofskim, pa i povijesnim argumentima. Moderna ljudska prava i njihov nastanak povezuju se s različitim misliocima i različitim pravcima uz neprikrivenu, uglavnom neutemeljenu sklonost odavanja zasluga predstavnicima liberalnih i lijevih svjetonazora i ideologija. Ljudska prava kreirana su Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima iz 1948. na idejama personalizma, prirodno–pravne koncepcije, univerzalizma i solidarizma, a preuzeta su i razvoj (ili degeneraciju, ovisno o pristupu) doživljavaju u svojoj suprotnosti: individualizmu, pravnom pozitivizmu, kozmopolitizmu i egoizmu. Takav pristup doveo je do problema poimanja utemeljenja, sadržaja, opsega i svrhe ljudskih prava, na što ukazuju mislioci različitih uvjerenja i pogleda na svijet, ističući upitnost današnjega poimanja ljudskog prava. Shvaćanje ljudskih prava izvan njihovih stvarnih značenja, a često vođeno aktivističkim i političkim interesima, dovelo je na međunarodnoj i nacionalnim razinama do mnogobrojnih apsurdna u svijetu prava odnosno sudstva.

---

3. Pravo o abortusu

IVAN BRANIMIR PAVIČIĆ, mag. lur.

Pravni osvrt na odluku Vrhovnog suda SAD-a u predmetu Dobbs

Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država (dalje: „Vrhovni sud“) je odlukom u predmetu Dobbs i dr. protiv Organizacije za žensko zdravlje grada Jacksona i dr. od 24. lipnja 2022. godine (dalje: „predmet Dobbs“) presudio da Ustav Sjedinjenih Američkih Država (dalje: „SAD“) ne jamči pravo na pobačaj. Pritom, sud je zaključio da se pravo reguliranja pobačaja treba „vratiti u ruke naroda i njegovih izabраниh predstavnika“, tj. u ruke zakonodavnih tijela saveznih država. Spomenuta odluka užarila je američku javnost do te mjere da su zagovornici abortusa preko društvenih mreža pojedinim sucima prijetili smrću. Ono zbog čega je odluka u predmetu Dobbs osobito značajna s pravnog gledišta je činjenica da je Vrhovni sud njome odstupio od svog dotadašnjeg presedana o ustavnosti prava na pobačaj koji je bio izražen čak u dva predmeta: Roe protiv Wadea (dalje: „predmet Roe“) i Planned Parenthood protiv Caseyja (dalje: „predmet Casey“). U ovome izlaganju uvodno će se u kratkim crtama obrazložiti osnovni pojmovi nužni za shvaćanje odluke u predmetu Dobbs: sastav i način odlučivanja Vrhovnog suda, sustav presedana i doktrinu *stare decisis* te metode ustavnopravne interpretacije. Potom će se dati prikaz mišljenja sudačke većine u predmetu Dobbs tako što će se sažeti glavni pravni argumenti u prilog stavu da Ustav ne jamči pravo na pobačaj. S obzirom na značenje presedana u anglo-američkom pravu, posebna pažnja bit će posvećena argumentima koji su izneseni kao opravdanje za odstupanje od ranijeg presedana izra-

ženog u predmetima Roe i Casey. U tom pogledu, osvrnut će se i na određena promišljanja iz izdvojenih mišljenja sudaca Thomasa i Kavanaugha, a osobito na Thomasov stav da bi trebalo preispitati i neke druge presedanske odluke Vrhovnog suda. U izlaganju će se ukazati i na pojedine zanimljive proturagamente iz protivnog mišljenja sudačke manjine. Naposljetku, na temelju analizirane sudske odluke iznijet će se određena promišljanja o ulozi prava u društvu i njegovoj (ne)sposobnosti da samostalno odgovori na prijeporna moralna pitanja, o važnosti filozofije kao znanosti te će se pokušati izvesti zaključak da je odgovor na pitanje o (ne)dopuštenosti pobačaja prije svega predmet filozofije.

ANITA BLAGOJEVIĆ, IVANA TUCAK

Pravni fakultet Sveučilišta J.J. Strossmayera u Osijeku

Pravo na pobačaj i (ne)mogući utjecaji odluke DOBBS na suvremene pravne trendove

Kao iznimno delikatno područje povezano s nizom moralnih, etičkih, filozofskih, medicinskih, ekonomskih, religijskih, pravnih i drugih aspekata, prekid trudnoće i danas, u drugom desetljeću 21. stoljeća, ne prestaje zaokupljati pažnju svekolike javnosti. Ipak, u pogledu pravne regulative pobačaja situacija postaje prilično jasnom unazad zapravo prilično kratkog vremenskog perioda, odnosno unatrag posljednjih pedesetak godina, od kada se može pratiti stalna liberalizacija pobačajnog zakonodavstva, poglavito u razvijenim zemljama u svijetu. Ovaj suvremeni trend liberalizacije manifestira se ponajprije u Europi, u kojoj je velika većina država legalizirala pobačaj na zahtjev u drugoj polovini prošlog stoljeća, dok su ustavni sudovi niza europskih država potvrdili ustavnost takvih liberaliziranih zakona. Ipak, nakon odluke Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država od 24. lipnja 2022. u predmetu Dobbs, kojom je ukinuta ustavna zaštita prava na pobačaj i ujedno je odlučivanje o ovoj regulativi delegirano saveznom državama, postavlja se pitanje (ne)mogućih utjecaja ove odluke na navedene suvremene pravne trendove na globalnoj, odnosno europskoj i nacionalnoj razini. U tom kontekstu, cilj ovoga izlaganja je temeljem analize komparativnih pravnih rješenja i recentne ustavnosudske prakse pojedinih država, ali i temeljem analize prakse Europskog suda za ljudska prava, doći do zaključaka o eventualnoj promjeni suvremenih pravnih trendova vezanih uz prekid trudnoće.

ALAN MODRIĆ

Facoltà di Diritto Canonico – Pontificia Università Gregoriana, Roma

Kanonsko–pravna normativa abortusa

Od prvih stoljeća Crkve kanonsko zakonodavstvo kažnjavalo je kanonskim kaznama one koji su počinili pobačaj. Prema Gracijanovu dekretu pobačaj je smatran činom protivnim prirodnom pravu. Na ovaj način Dekretom su postavljeni temelji za oštro protivljenje Crkve razlikovanju fetusa i embrija te poštivanje dostojanstva života od začeca. Prijašnji Zakonik kanonskog prava iz 1917. godine za kaznu pobačaja predviđao je izopćenje. U kan. 2350 §1. izvorno čitamo “Procurantes abortum, matre non excepta, incurrunt, effectu secuto, in excommunicationem latae sententiae Ordinario reservatam; et si sint clerici, praeterea deponantur”. Prema tome, svi koji sudjeluju u pobačaju, ne izuzimajući majku, upadaju u izopćenje unaprijed izrečeno. Uvjet tomu je postizanje učinka pobačaja. Isto čitamo i u kan. 1398 aktualnog Zakonika kanonskog prava: „Tko nešto poduzme radi pobačaja upada, ako dođe do učinka, u izopćenje unaprijed izrečeno“. Bitno je naglasiti kako Zakonik ne procjenjuje moralnost, odnosno dopuštenost ili nedopuštenost pobačaja, već ovaj čin promatra kažnjivim djelom. Nadalje, na puno jasniji način predviđa konkretne posljedice za svećeničke kandidate i redovnike koji počine ovo djelo. Kan. 1041 smatra nepravilnim za svećenički red onoga „koji je počinio hotimično ubojstvo ili poduzeo nešto radi pobačaja, ako dođe do učinka“. Navedenom kanonu pridružen je i kan. 695 §1. prema kojemu se iz redovničke zajednice, uz ostalo, mora otpustiti član koji je počinio kažnjivo djelo pobačaja. Kanonsko kazneno pravo ne ulazi u pitanje motiva pobačaja (terapeutski, socijalno–ekonomski i sl.). Pobačaj definira kao kažnjivo djelo koje se odnosi na smrt zametka u utrobi majke, a koji je uzrokovan na bilo koji način. Ako dođe do učinka, osoba se kažnjava izopćenjem unaprijed izrečenim (*latae sententiae*). Kazni podliježu, osim trudne žene, i ostali koji su na izravan ili neizravan način sudjelovali u ovome činu. Otpu-

---

Sažeci

štanje izopćenja pridržano je ispovjedniku koji mora imati ne samo ovlast otpuštanja kazne, već i doktrinarnu, moralnu i pastoralnu prikladnost odriješiti od grijeha. Cilj izlaganja je pojasniti ključne elemente kažnjiva djela pobačaja te pravnu normativu koja je oduvijek ovaj čin smatrala kažnjivim, ne relativizirajući težinu pobačaja, ali nudeći vjerniku pokajniku blizinu i put pomirenje s Bogom i Crkvom (Pismo biskupa Zagrebačke crkvene pokrajine o sakramentu ispovijedi na početku Korizme 2017. godine, br. 5.).

---

4. Psihologija i psihoterapija o abortusu

IVAN PLATOVNJAK

Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani

Emotional and spiritual healing after abortion

A national law allowing abortion often has a strong influence on the decision of many women and men to abort their unborn child, when they wonder what would be best for them and for the child they have conceived. When they make the decision, they are often not told how deeply the abortion will affect them physically, emotionally and spiritually, and how it will also affect the lives of those they love. In this lecture, we will first briefly illustrate the complexity of the consequences of abortion. Then we will present Rachel's Vineyard, a spiritual program that welcomes any woman or man who has lost a child through abortion, or who has been directly involved in that decision and is in need of healing because of it. There they find acceptance, love and professional help that enables them to process painful emotions and memories and find emotional and spiritual healing, reconciliation and peace.

ANTUN VOLENIK

Fakultet filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Preživljeni pobačaj, studija slučaja

Medicinski induciran pobačaj jedan je od najprjepornijih tema bioetičke rasprave u modernom društvu te je istovremeno i indikator društvenoga i osobnoga odnosa prema nerođenom životu. Općenito, iz obilja literature na ovu temu, jasno je vidljivo da je dosadašnji diskurs pokazao dva temeljna stajališta sa suprotstavljenom argumentacijom: prvo koje dopušta pobačaj u određenim ili svim slučajevima (temeljno pravo žene u odlučivanju, teško oštećenje fetusa, način planiranja obitelji osobito u slučaju lošega ekonomskog stanja); drugo koje traži potpunu zabranu pobačaja ili njegovo znatno reduciranje (moralna dimenzija — zločin i nemoralan čin, ugrožavanje života žene i njezine reproduktivne sposobnosti što direktno utječe na demografsku sliku društva).

Tema koja je vrlo malo prisutna u takvim raspravama jest pitanje one djece koja su preživjela pobačaj kada se majka odlučila za pobačaj, ali iz nekog razloga (najčešće zakonskog) više nije bila u mogućnosti to i učiniti. Kao doprinos ovoj temi, ovdje će biti prikazano kvalitativno istraživanje studije slučaja na primjeru klijentice u individualnoj psihoterapiji koja je u vrlo ranoj dobi, na neprimjeren način, od vlastite majke saznala da je trebala biti pobačena. Budući da se majka za pobačaj odlučila nakon zakonskog roka, to više nije bilo moguće. Kroz predavanje će biti prikazana klijentičina separacijska anksioznost s kojom se ona mučila do dolaska na terapiju sa simptomatologijom poput nesigurnosti u sebe, depresivnosti, osjećaja manje vrijednosti, nemogućnosti konfrontiranja te osobito ulaska u otvorene sukobe i rasprave što se silno reflektiralo na poslovnom planu. Uz prikaz terapijskog rada, u teoretskom dijelu izlaganja bit će predstavljen i pojam postabortivnog sindroma (*post abortion syndrome; post abortiv stress syndrom*) kao stanja koje se primjećuje u praksi, ali još uvijek nema dovoljnu znanstvenu validaciju.

ERIK BREZOVAC

Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu

Društvo i pobačaj – ideologije, vrijednosti i polarizacija

Ideološka manipulacija znanstvenim postala je obilježje suvremenog, neo–postmodernog društva. Na temelju legitimiteta modernih alata (poput znanosti) opravdavaju se vrijednosni sustavi. Primjer za spomenuto je pobačaj. Ako se razmotri suvremeni javni diskurs organiziran oko samog fenomena pobačaja, može se vidjeti kako se znanstvenošću nalaza i rezultata koriste različiti polovi vrijednosnih sustava. Ako su pak znanstveni nalazi i jednog i drugog pola uzeti kao točni, dolazimo do paradoksa koji može upućivati jedino na to da je znanost po pitanju pobačaja postala ideološki alat za legitimaciju vrijednosti određenih društvenih skupina. To se događa i sa sociologijom koja postaje izvor legitimacije onih koji podržavaju pravo na pobačaj, ali i onih koji to pravo negiraju. Ipak, sociološka analiza fenomena pobačaja ne može govoriti o istinitosti ili pogrešnosti nekog ili nečijeg stava o ovom fenomenu. Drugim riječima, sociologija kao znanost o društvu ne zauzima strane u vrijednosnom konfliktu organiziranom oko nekog društvenog problema (u ovom slučaju pobačaja) već analizira društvene procese koji formiraju problem ili pak društvene procese koji se formiraju kao rezultat tog problema.

Sukladno navedenom, osnovni cilj ovoga izlaganja jest, na temelju pitanja i problematike pobačaja, prikazati osnovne dimenzije suvremenog društvenog konteksta (na globalnoj razini) koji počiva na aksiološkoj racionalnosti, ekskluzivnoj (negacijskoj) solidarnosti te posljedično društvenoj polarizaciji. Aksiološka (vrijednosna) racionalnost postaje dominantan način organizacije fluidnosti svijeta. Instrumentalna racionalnost kao osnova modernosti sada postaje samo baza kojom se ostvaruje privilegija (ili prokletstvo) stvaranja smisla u besmislu svijeta. Drugim riječima, objektivnost i forma samo su tu da omogućе nesmetano ostvarenje mogućnosti izražavanja vrijednosti koje će organizirati naše, ali i tuđe živote. U tom

određenju vrijednosti ipak težimo kolektivnosti odnosno potvrdi drugih o valjanosti naših vrijednosti. Stoga se, u individualnim težnjama za pripadnošću i odobravanjem naših stavova, podređujemo totalitetima ideološkog koji ostvaruju solidarnost, ali onu koja se temelji na interakcijskim ritualima s vrlo izraženim ekskluzivnim potencijalom (negacijska solidarnost). Svoj svijet, oni koji nisu dio naše grupe, imaju pravo organizirati samo kroz naše viđenje svijeta. Rezultat navedenog, odnosno svojevrstne aksiologizacije svijeta života, jest polarizacija društva koja se prvenstveno temelji na kulturno-političkim (a ne više na ekonomskim) mehanizmima. Jedan od temeljnih kulturnih mehanizama održavanja stanja društvene napetosti i polarizacije jest vrijednosni sustav organiziran oko fenomena pobačaja. No taj sustav vrijednosti oko pobačaja, iako kulturno utemeljen, u konačnici se koristi u političke svrhe s ciljem stjecanja političke i društvene moći, što je pak jedno od osnovnih obilježja onog ideološkog.

TOMAŽ MIKUŠ

Slovenska provinca Družbe Jezusove

Rachel's Vineyard Retreats

I was first introduced to the Rachel's Vineyard Retreat in 2010 through the book *Forbidden Grief: The unspoken pain of abortion* (Theresa Karminski Burke, David Reardon). As I read it, I felt the desire to participate in this mission and to bring these retreat to Slovenia.

While studying Leadership and Pastoral Care in Ireland in the spring of 2014, I took part in the retreat and attended a seminar for retreat leaders in London, led by Theresa Karminski Burke. In 2015, after returning to Slovenia, I invited Bernadette Goulding, a spiritual director of Rachel' Vineyard in Ireland, to give a talk and a year later to help leading the first retreat. Slovenian Rachel's Vineyard team gives now three retreats per year and this year we started a retreat "In His embrace" for those who suffered a loss of a child by miscarriage, stillbirth or some other reason.

"Rachel's Vineyard" gives participants opportunity to focus on a painful time in their life through a supportive and non-judgmental process. Retreat process allows participants to enter more deeply into the grieving process and identify ways in which the abortion have affected them. Rachel's Vineyard includes several concrete exercises that allow talking about their grief and suffering. The exercises help participants to connect with each other and with God's love. The Retreat helps them to embrace forgiveness for themselves and others. It gives them the opportunity to connect with aborted children and to honour them — through the exercises and also in the final memorial service.

5. Bioetika o abortusu

LUKA JANEŠ

Fakultet filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Abortus života ili pobačaj smrti? Integrativno–bioetički osvrt

Posljednjih godina primjetne su sve zahuktanije javne i privatne rasprave o pobačaju (abortusu), sežući u razne naracijsko–interpretacijske sekvence u rasponu od — pitanja vlasništva nad tijelom, položaju fetusa između biološkog i duhovnog entiteta, slobode odabira vezano uz rađanja pa do — priziva savjesti, demografskih i antidemografskih argumenata te položaja medicinskih stručnjaka kao meritornih za izvršavanje ginekološkog zahvata. Ipak, čini se da u emocionalno nabijenoj raspravi uobičajeno izostaje možda i temeljno pitanje — ono mereološke (Potrč) kontekstualizacije razmjera života i smrti kao početne točke unutar raspravljačke platforme.

Stoga će se u ovom izlaganju nastojati odrediti semantička razina, s jedne strane oživotvorivanja, a s druge smrtonosivosti, prisutne u majčinoj odluci na čin medicinski uvjetovanog pobačaja te u okolnostima koje ga uvjetuju. Pritom će se nastojati odrediti što u kompleksnoj zamršenoj situaciji odluke na pobačaj osobi predstavlja „život“, a što „smrt“ — u transdisciplinarni horizont evaluacije postavljajući sociološku, psihološku, filozofsku i bioetičku segmentaciju. A kako bi se ovu nadasve kompleksnu, najzad tabuiziranu bioetičku problematiku, napose nastojalo elaborirati na dostatno i dostojanstveno zasićen način, koristeći hipotezu pluriperspektivnosti kao metodološku intencionalnu (Brentano) orijentaciju.

MARIJANA KOLEDNJAK

Fakultet filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Religija, moral i politika: rasprava o pobačaju

Abortus ili pobačaj (lat. *abruptio graviditatis*) prakticira se od davnina, ali njegova zakonitost i dostupnost mijenjaju su od zakonodavstva jedne do druge države i/ili vremena. Zakoni koji apsolutno zabranjuju praksu pobačaja relativno su nova pojava. Problematika je to koja spada u izrazito kontroverzne teme neovisno o društvu i razdoblju u kojem se raspravlja. Budizam je počinitelje abortusa, tijekom povijesti, strogo kažnjavao. Prva od pet zapovijedi kojih se pridržavaju laici budisti zabranjuje oduzimanje ljudskog života, a pobačaj se općenito smatrao da potpada pod ovu zabranu. Stoga se smatra moralno pogrešnim. Izuzetak je kada je život trudnice izravno ugrožen. U Indiji je kroz povijest pobačaj bio osuđen kao ubojstvo. Među Parsima je indukcija pobačaja bila strogo zabranjena religijom Aveste. U asirskom zakoniku žene odgovorne za pobačaj trebale su biti nabijene na kolac, a nije bilo dopušteno pokapati njihova tijela. Na Zapadu se, s druge strane, osobito u grčkom i rimskom društvu, abortus redovito prakticirao. Kroz povijest je, u neka vremena, u Rimokatoličkoj crkvi pobačaj bio dopušten (za muške fetuse u prvih 40 dana trudnoće, za ženske fetuse u prvih 80–90 dana). Tek 1588. papa Siksto V. proglasio je sve pobačaje ubojstvima s izopćenjem kao kaznom. Samo tri godine kasnije novi je papa, Grgur XIV, smatrao da je apsolutna sankcija neprovediva i ponovno je dopustio rane pobačaje. Katolička crkva, pod papom Pijem IX, svaki je pobačaj proglasila ubojstvom. Ovaj standard, proglašen 1869., postaje službeni stav Katoličke crkve i danas. Budući da se fetus prema židovskom zakonu prije isteka 40 dana trudnoće smatra tek vodom, Židovi zastupaju stav o sigurnoj i legalnoj skrbi o pobačaju definirajući je osnovnom zdravstvenom skrbi. Štoviše, židovski izvori izričito navode da je pobačaj ne samo dopušten već i obavezan ako trudnoća ugrožava život ili zdravlje trudnice. Otprilike jedna četvrtina svih stanovnika

na Zemlji su muslimani. Islam, poput nekih drugih religija, zabranjuje abortus. Izuzetak je ako postoji rizik za život majke ili je potvrđena intrauterina smrt. Godine 1920. Sovjetski Savez je postao prva moderna država koja je službeno legalizirala pobačaj. U ranom razdoblju nakon revolucije 1917. abortus je bio lako dostupan u državnim ustanovama. Ove ustanove su zatvorene, a pobačaj je zabranjen kada je postalo jasno da će se Sovjetski Savez morati braniti od nacističke Njemačke. Nakon Drugog svjetskog rata žene su ohrabrene da postanu radna snaga, a pobačaj je ponovno postao legalan. U 20. stoljeću državnu politiku određivali su ritmovi ekonomske i vojne ekspanzije, želja za jeftinom radnom snagom i veći konzumerizam. Do 1973. godine pritisak za reformom doveo je do toga da 14 država Sjedinjenih Američkih Država liberalizira svoje postojeće zakone o pobačaju, a Vrhovni sud SAD-a presudio je da je pobačaj privatna stvar između žene i njezina liječnika. Pobačaji su potpuno zabranjeni u Dominikanskoj Republici, El Salvadoru, Hondurasu i Nikaragvi, a dopušteni su samo u određenim, vrlo ograničenim, okolnostima u većini drugih latinoameričkih zemalja. Od 2021. postoje dvadeset i četiri zemlje svijeta u kojima je pobačaj protuzakonit u svim okolnostima, a neke od tih zemalja su Andora, Haiti, Malta, DR Kongo, Honduras, Irak, Egipat, Laos, Palestina.

SUZANA VULETIĆ

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Bioetička prosudba farmakološkog pobačaja interceptiva i kontragestativa

Neprestanim napretkom medicine, u prevenciji nastajanja i obustavi već začetoga života, liberalističke težnje propagiranja apsolutističke autonomije, slobode izbora, radikalnog feminizma, iznova pronalaze svoje nove *Pro Choice* saveznike u razvoju različitih sredstava za „zaštitu“ od neželjenog začeca. Njihov već drevni koalicijski abortifikantni partner, farmaceutska industrija, nastoji stalno iznova facilitirati varijacije izvršenja hotimičnog pobačaja. Jedno od takvih obmanjujućih propagiranja, predstavlja svrstavanje farmakoloških pripravaka induciranog pobačaja, unutar iste generičke grupe kontraceptiva. Njima se ubrajaju metode koje ne sprječavaju začecje već nastoje obuhvatiti interceptive, kontragestative i abortive kojima se sprječava implantacija ili nidacija već začetog embrija, ili pak njegova eliminacija, pod zajedničkim nazivom „hitne/urgentne kontracepcije“ te „pilule za dan poslije“, sa sve dužim odgodama, kojima se u velikoj mjeri primjene, postiže zapravo: abortivni učinak. Sve se to dodatno proklamira pod krinkama ostvarenja „boljeg osiguranja privatnosti“, „zaštite povjerljivosti“, „bezopasnim“ i „olakšanim“ metodama „tihog farmakološkog pobačaja“. Stoga je iznimno važno ispravno tumačiti i neprestano isticati bioetičke smjernice i moralni nauk katoličke Crkve o antropološkom statusu ljudske osobe, njezinu dostojanstvu, svetosti i nepovredivosti.

DAMIR ŠEHIĆ

Teološko–katehetski odjel Sveučilišta u Zadru

Moralno–bioetička perspektiva pobačaja. Ljudski život “na rubu zakona”

Izlaganje *Moralno–bioetička perspektiva pobačaja — Ljudski život „na rubu zakona“* je koncipirano u tri dijela, od kojih prvi započinje filozofsko–teološkim utemeljenjem dostojanstva čovjeka i ljudskog života u kršćanskoj antropologiji. Moralno–bioetička perspektiva polazi upravo od kršćanske antropologije, odnosno čovjeka stvorenog na sliku Božju što mu daje inherentnu i neotuđivu vrijednost i dostojanstvo. Pritom, razumijevanje biološkog statusa embrija i njegovo teološko–antropološko poimanje predstavlja referentnu točku u moralno–bioetičkoj prosudbi prekida ljudskog života pobačajem. Drugi dio izlaganja donosi moralno–bioetičku prosudbu pobačaja, njegove implikacije i posljedice. Treći dio se osvrće na ljudski život i zakonsku regulaciju pobačaja u kontekstu nekih recentnih juridičkih presuda koje su otvorile pravne rasprave oko mogućnosti formuliranja tzv. prava na pobačaj te pravnog postiranja prava na život.

